

1/12 og 1/24 specier 1787 - og de spejlvendte 1-taller

Blandt de mange Christian 7-mønter med stempelskærerfejl¹ støder man ofte på 1/12 og 1/24 specier, Hede 43 og 44², med spejlvendte 1-taller. Der er her tale om en og samme fejl, som går igen på adskillige stempler til disse mønter, men kun på mønter med årstal 1787. Her findes fejlen til gengæld to steder på 1/12 speciernes forside og på både forside og bagside af 1/24 specierne, fig. 1 og 2.

Stemplerne til disse "fejl-mønter" er skåret af J. H. Wolff³, og er foruden de karakteristiske 1-taller kendetegnet ved relativt fyldige monogrammer og store bogstaver på begge mønttyper, og desuden et meget stort 5-tal og store rosetter på 1/12 specien.

De to mønttyper findes imidlertid også med retvendte 1-taller, fig. 3 og 4 med stempler, skåret af J.E.Bauert⁴, svarende til hans senere 1/12 specie 1788⁵, Hede 43. Bauert-stemplerne er kendetegnet ved langt mindre monogrammer, tal, bogstaver og rosetter end Wolffs stempler.

Da Wolffs stempler normalt er fejlfrie i modsætning til Bauerts, som ofte har endog store fejl, er det noget overraskende, at det er Wolff, der er ophavsmand til de spejl-

Af Frank Pedersen

1. Kurt Guldborg Larsen, *Stavefejl og andre tekstvariationer på mønter fra Christian VII, Numismatisk Rapport 57, september 1998, nr. 3.*

2. H. Hede, *Danmarks og Norges mønter 1541-1814-1970, 3. udg. København 1978.*

3. Johan Henrik Wolff (1727-1788), *stempelskærer i Altona 1771-1788.*

4. Johan Ephraim Bauert (1726-1799), *stempelskærer i København 1763-1799.*

5. Michael Märcher, *Stjerner fra 1788, Numismatisk Rapport 87, februar 2006, side 11.*

Fig. 1. 1/12 specie 1787. Wolffs stempler

Fig. 2. 1/24 specie 1787. Wolffs stempler

Fig. 3. 1/12 specie 1787. Bauerts stempler

Fig. 4. 1/24 specie 1787. Bauerts stempler. Sjældnen.

6. J. Wilcke, *Specie-, Kurant- og Rigsbankdaler 1788-1845*, København 1929, side 38.

7. Frank Pedersen, *Jonas' stjerner*, *Numismatisk Rapport* 94, november 2007, side 12.

8. Det vurderes, at antallet af identificerede stempler udgør ca. 90% af det oprindeligt anvendte antal. Forfatteren, upublicerede stempelundersøgelser.

vendte 1-taller. Fejlene er imidlertid opstået ved, at Wolff har anvendt en 1-talspunsel, hvor toppen af 1-tallet er delvis knækket af, og vurderet på baggrund af hans sædvanligvis omhyggelige stempelarbejder er det sandsynligt, at det har været ham meget imod at anvende denne punsel, men han har formodentlig ikke haft råd til at anskaffe en ny; det berettes i samtidige kilder, at Wolff levede sine sidste år i stor fattigdom og stærkt afsvækket⁶; han fremstillede ikke stempler i 1788⁷ og døde i slutningen af dette år.

Jeg har undersøgt i alt 170 mønter, 85 af hver af de to mønttyper (tabel 1) og her fundet 57 forskellige forsider og 56 bagsider⁸. Som det ses af Wolff og Bauerts andele af stemplerne, har Wolff stort set været alene om 1/24 specierne, mens de to stempelskærere har deltes om 1/2 specierne. En mulig forklaring på Bauerts bemærkelsesværdigt få 1/24 specie-stempler i forhold til den store andel af 1/2 specie-stemplerne, kan være, at 1/24 specierne var de første, der prægedes, og at det skete med Wolff stempler indtil hans kræfter ikke længere slog til, hvorefter Bauert trådte hjælpende til. En analyse af stempelkæderne i udmøntningerne kaster ikke lys over dette spørgsmål.

Som det ses af oversigten har enkelte af Wolffs 1/24 specie-stempler stort set fejlfrie 1-taller, fig. 5, hvilket viser, at punslen har været fejlfri, da de første stempler blev skåret. Da den langt overvejende del af Wolffs stempler har det spejlvendte 1-tal, kan det tillige fastslås, at punslen er ble-

Fig. 5. 1/24 specie 1787. Wolffs stempler med intakt 1-tal

Fig. 6. 1/2 specie 1787. Forside/Bagside Wolffi/Bauert

Fig. 7. 1/2 specie 1787. Forside/Bagside Bauert/Wolff

Fig. 8. 1/24 specie 1787. Forside/Bagside Bauert/Wolff. Sjælden

vet beskadiget meget tidligt i produktionsforløbet.

Wolff anvendte samme beskadigede punsel til begge mønttypers værdibetegnelser. Derimod varierer årstallene betydeligt i både størrelse og form og må formodes at være håndskårne.

Tabel 2 viser antallet af forskellige koblinger mellem de to stempelskæreres stempler, heriblandt koblinger, hvor møntsiderne har forskellig stempelskærer, fig. 6, 7 og 8. Blandt 1/12 specierne er Bauert/Wolff-koblingen den sjældnest forekommende, kun ca. 10% af mønterne. Hos 1/24 specierne er alle mønter med Bauert-stempler meget sjældne, hvilket ses af, at såvel Bauert/Bauert som Bauert/Wolff koblingerne kun er repræsenteret med hver én mønt⁹ blandt de undersøgte 85 mønter. Koblingen Wolff/Bauert er ikke fundet hos 1/24 specierne.

1/12 specier med koblingerne Wolff/Wolff, Wolff/Bauert

9. De to mønter er begge i privat eje.

Mønttype	Antal mønter	Antal stempler i de undersøgte mønter			
		Wolffs stempler		Bauerts stempler	
		Forsider	Bagsider	Forsider	Bagsider
1/12 specie 1787 Hede 43 Schou 10, 11 og 12	85	13 spejlvendt 1-tal	8	9 retvendt 1-tal	12
1/24 specie 1787 Hede 44 Schou 14 og 15	85	31 spejlvendt 1-tal	33 spejlvendt 1-tal	2 retvendt 1-tal	1 retvendt 1-tal
		2 fejlfri 1-tal	2 fejlfri 1-tal		

Tabel 1

Forside/Bagside stempelkobling	1/12 specie 1787			1/24 specie 1787		
	Antal mønter	Antal koblinger	Schou	Antal mønter	Antal koblinger	Schou
Wolff/Wolff	29	11	S12	83	37	S14
Wolff/Bauert	22	7	S11			
Bauert/Bauert	25	10	S10	1	1	ej
Bauert/Wolff	9	4	ej	1	1	ej
I alt	85	32		85	39	

Tabel 2

10. H.H. Schou, *Beskrivelse af danske og norske Mønter 1448-1814 og danske Mønter 1815-1923*, København 1926.

11. På den viste S10 mønt i Schous katalog, tavle 42, ses et tydeligt punkt efter COURANT, hvilket Schou har overset.

og Bauert/Bauert samt 1/24 specie koblingen Wolff/Wolff findes implicit hos Schou¹⁰ ved henholdsvis S12, S11, S10 og S14, mens det kan konstateres, at Schou ikke har haft kendskab til 1/12 specien med koblingen Bauert/Wolff og 1/24 specien med koblingerne Bauert/Bauert og Bauert/Wolff.

Schou har ikke punkt efter COURANT ved varianterne S10¹¹, S11 og S12; min undersøgelse viser, at samtlige stempler har dette punkt. Schou har heller ikke punkt efter HOLST hos de nævnte varianter; her viser undersøgelsen, at det kun er Bauerts stempler, der mangler dette punkt. Det skal i den forbindelse bemærkes, at 1/12 og 1/24 speciemønterne ofte har så ringe en bevaringstilstand, at en pålidelig punkt-dokumentation ikke umiddelbart er mulig. 1/24 specien, S15 (intet punkt efter M.F) findes sandsynligvis ikke, hvilket Schou da også selv stillede spørgsmålstegn ved.